

Personer lagförda för brott år 2003

År 2003 lagfördes 113 750 personer för brott. Antalet personer dömda i domstol ökade med knappt 900 personer eller 2 procent jämfört med föregående år. Även antalet personer som meddelats åtalsunderlåtelse ökade något, medan antalet personer som godkänt strafföreläggande utfärdat av åklagare minskade. Utvecklingen av strafföreläggande påverkas av tillfälliga omställningar i tullens ärendehanteringssystem föregående år. Efter korrigeringar för detta har antalet lagförda personer ökat med knappt 2 000 personer eller 2 procent mellan åren 2002 och 2003.

Under året ökade antalet fängelsedömda med cirka 1 100 personer eller 8 procent. En större del av den ökningen år 2003 utgörs av personer som dömts till kortare fängelsestraff. Även böter genom dom ökade något (3 procent eller 540 personer).

Statistiken över personer som lagförts för brott redovisar de personer som av domstol eller åklagare (strafföreläggande och åtalsunderlåtelse) bedömts vara skyldiga till brott. Lagföringsstatistiken används framför allt för att följa utvecklingen av olika påföljder. Däremot är det svårt att utifrån lagföringsstatistiken få en bild av brottsutvecklingen. (För hjälp att tolka statistiken se "Tolka statistik" på BRÅ:s webbplats).

Personer lagförda för brott – struktur och utveckling

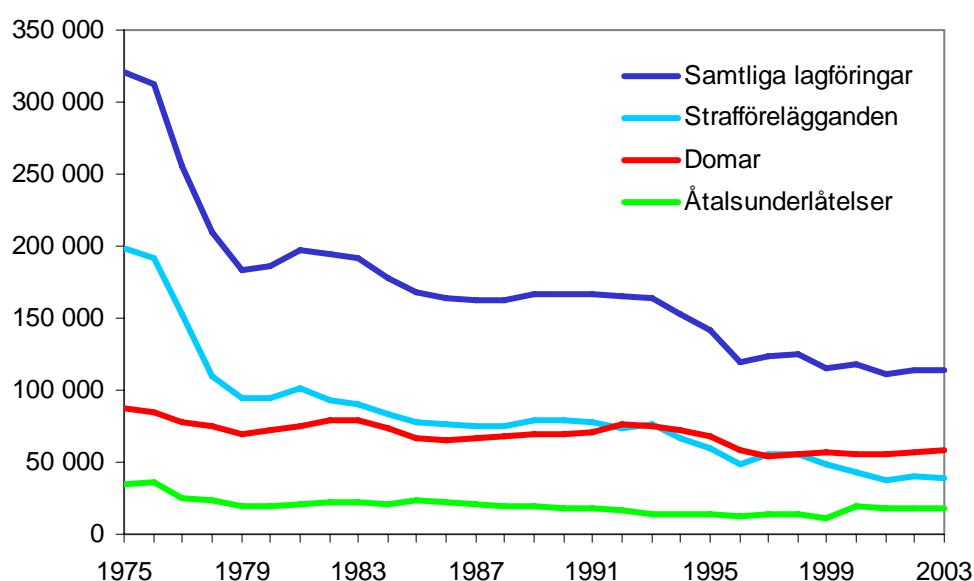
Att en person blir lagförd innebär förenklat att en person förklarats skyldig till brott. År 2003 lagfördes cirka 113 750 personer. Av de lagförda personerna fick cirka hälften (56 700 personer) strafförelägganden eller åtalsunderlåtelse. Övriga personer dömdes för brott i domstol. Utöver dessa fick ytterligare cirka 240 000 personer böter direkt av polis, så kallad ordningsbot. Ordningsbot rapporteras endast summariskt till BRÅ och redovisas därför separat i lagföringsstatistiken. I begreppet lagförda personer inkluderas därför inte förelägganden om ordningsbot.

I jämförelse med år 2002 ökade antalet personer som lagförts i domstol med 870 personer (2 procent). Även antalet personer som meddelats åtalsunderlåtelse ökade något (240 personer eller 1 procent) jämfört med år 2002. Ökningarna i antalet domar och åtalsunderlåtelse uppvägs dock av att antalet utfärdade och godkända strafförelägganden minskade med 1 800 personer eller 5 procent under året, vilket medför att det *totala antalet lagförda personer* år 2003 minskade något (723 lagförda personer eller knappt 1 procent) jämfört med föregående år.

Nedgången i antalet godkända strafförelägganden ska dock ses mot bakgrunden av att det år 2002 skedde en relativt kraftig ökning av antalet strafföreläggande. Denna uppgång kom av att tullen detta år (av systemtekniska skäl) utfärdade strafföreläggande för sådana brott som vanligtvis beivras med ordningsbot (t.ex. ringa tullbrott), vilket fick till följd att antalet strafförelägganden från tullen i princip fördubblades i statistiken. Den nuvarande nedgången omfattas i huvudsak av strafförelägganden som tullen utfärdat för brott mot lagen om straff för smuggling och ska framför allt ses som en återgång efter den tillfälliga ökningen år 2002. Antalet utfärdade strafförelägganden när det gäller övriga brottstyper har i stället ökat under år 2003. Detta innebär att det i själva verket - om man bortser från de strafförelägganden som

tullen utfärdad för smugglingsbrott - har skett en liten ökning (på knappt 2 000 personer eller 2 procent) av det totala antalet lagförda mellan åren 2002 och 2003.

Sett i ett längre perspektiv har antalet personer som lagförts för brott mer än halverats. Den största minskningen inträffade mellan åren 1975 och 1978 i samband med att fylleri avkriminaliserades år 1977. Under den efterföljande perioden har utvecklingen varit stabilare, men den har ändå markerats av en successiv minskning av antalet personer som lagförts för brott. (se figur 1). Det är i synnerhet antalet utfärdade strafförelägganden som har minskat, vilket kan förklaras av att det för allt fler brott, särskilt brott mot trafikförfattningar och smugglingsbrott, införts möjlighet att förelägga ordningsbot (vilka redovisas separat i statistiken). När det gäller domar och åtalsunderlåtelse har minskningarna inte varit lika kraftiga. Under perioden har det därför skett en gradvis förskjutning i lagföringsstrukturen så till vida att andelen strafförelägganden minskat medan andelen domar och åtalsunderlåtelse ökat i andel.

Figur 1. Antal personer lagförda för brott, åren 1975-2003.

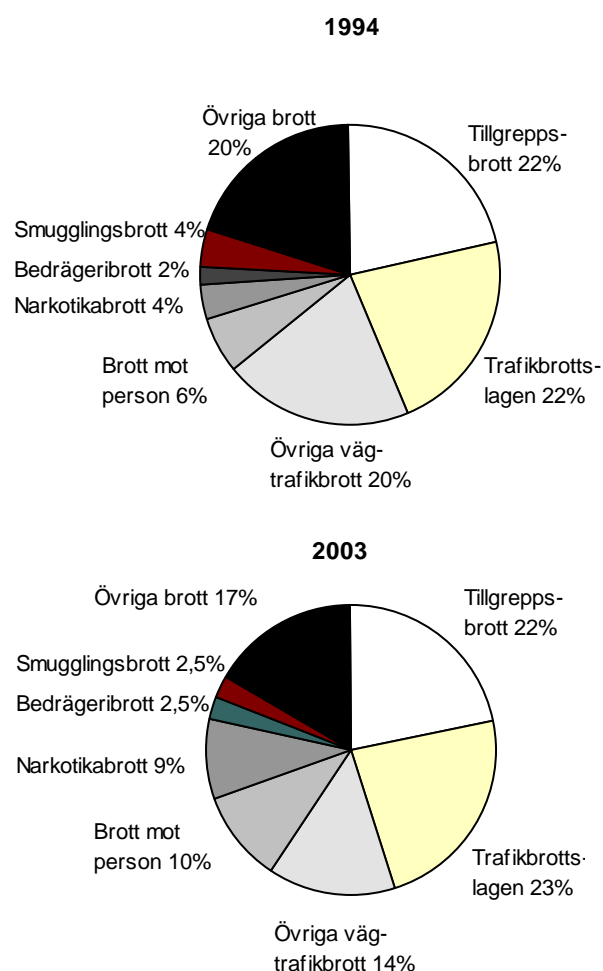
Brott

Brottsstrukturen för de lagförda personerna ger en bild av de brottstyper för vilka åklagare och domare lagfört en person under ett år. Redovisningen bygger på huvudbrotten i lagföringarna, det vill säga de brott som har den strängaste straffskalan i det fall det förekommer flera brott i en lagföring. Brotsredovisningen ger därmed en viss underskattning av de mer lindriga brotten.

Trafikbrott är den vanligaste brottskategorin i samband med lagföringar. År 2003 hade cirka en tredjedel (37 procent) av de lagförda personerna begått brott mot olika vägtrafikförfattningar. Bland dessa utgör brott mot trafikbrottslagen den största kategorin. I trafikbrottslagen dominerar brotten rattfylleri (inklusive rattfylleri under påverkan av narkotika) och olovlig körning. Jämfört med år 2002 har antalet personer som lagförts för olovlig körning eller rattfylleri som huvudbrott ökat med cirka 590 personer (2 procent).

Trafikbrotten har minskat sin andel bland lagföringarna under en tioårsperiod. År 1994 utgjorde brott mot trafikbrottslagen och andra vägtrafikförfattningar 42 procent av samtliga huvudbrott i lagföringarna. Trafikbrottens minskade andel är en följd av att flera trafikbrott än tidigare numera beivras med ordningsbot.

Tillgreppsbrott är också en vanlig brottskategori i lagföringar. År 2003 till omkring 22 procent av huvudbrotten för samtliga lagförda personer, mot 20 procent året innan. Andelen personer lagförda för tillgreppsbrott har legat på en relativt stabil nivå mellan 20 och 25 procent under den senaste tioårsperioden. Bland tillgreppsbrotten dominerar snatteri, som utgör omkring hälften av tillgreppsbrotten i lagföringarna år 2003. Antalet personer lagförda för snatteri ökade under år 2003 med 1 870 personer eller 16 procent, jämfört med föregående år.

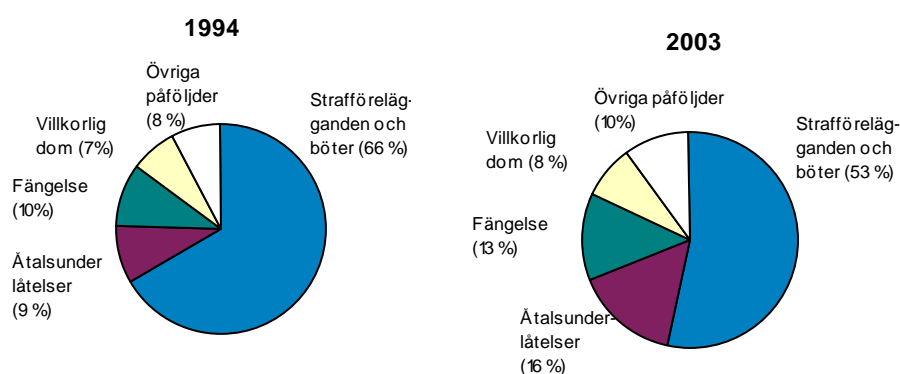
Figur 2. Andel personer lagförda för brott efter huvudbrott, år 1994 respektive år 2003.

Brott mot liv och hälsa (3 kap. BrB) domineras av misshandelsbrotten. År 2003 utgjorde misshandel (inkl grov misshandel) huvudbrott i en tiondel av lagföringarna. Antalet lagförda för misshandel ökade successivt mellan år 1975-1995. Under den senaste tioårsperioden har dock antalet lagförda för misshandel varierat kring en nivå på i genomsnitt 8 000 personer i en svagt neråtgående trend. Då även antalet lagförda totalt har minskat under denna period,

har dock *andelen* lagförda för misshandel ökat något från 6 till 10 procent mellan åren 1994-2003.

Påföljder

Med hjälp av lagföringsstatistiken är det möjligt att följa *utvecklingen* av olika påföljder. Såsom framgår i figur 3 har det skett vissa förändringar i påföljdsstrukturen under den senaste tioårsperioden. Andelen strafförelägganden har minskat i andel. Detta kan förklaras av att det skett en utvidgning av ordningsbottsinstitutet under perioden, med följderna att antalet utfärdade strafförelägganden reducerats relativt kraftigt. Den antalsmässigt stora nedgången i utfärdade strafförelägganden har i sin tur medfört att bland annat fängelsedom utgör en större *andel* av de lagförda år 2003 än tio år tidigare. Detta trots att *antalet* fängelsedom har minskat något under samma period. Detsamma gäller för gruppen övriga påföljder. Åtalsunderlåtelse har ökat, såväl i andel som i antal, sedan år 1994. En del av den ökningen beror dock på att definitionen av en åtalsunderlåtelse i statistiken (det vill säga hur man räknar antalet åtalsunderlåtelse) ändrades något år 2000. Sett i ett längre perspektiv, sedan år 1975, är dock en minskning av antalet meddelade åtalsunderlåtelse den tydligaste trenden.

Figur 3. Andelen lagförda personer efter huvudpåföljd, åren 1994 och 2003.

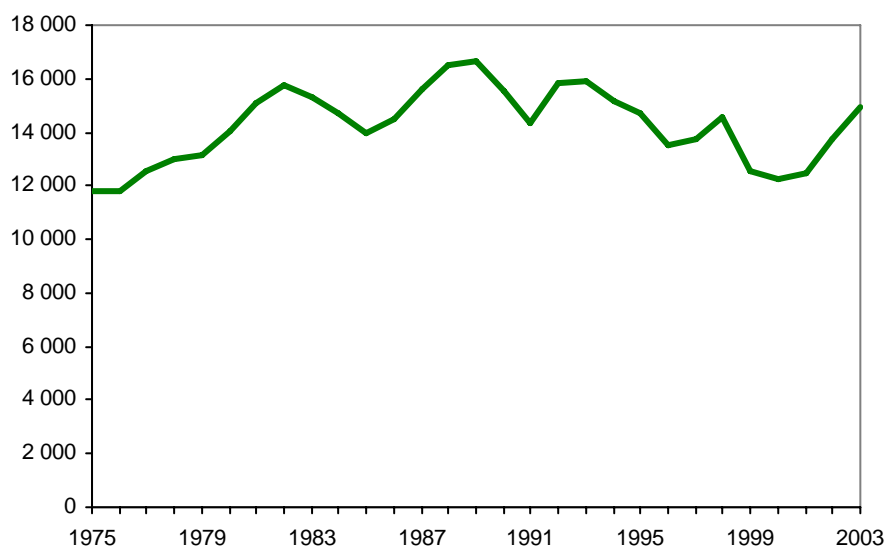
Böter

Böter genom dom eller godkänt strafföreläggande är den vanligaste påföljden bland lagförda personer (se figur 3). År 2003 gavs böter som huvudpåföljd till cirka 60 200 personer, en minskning på 2 procent jämfört med år 2002. Nedgången kan i stort sett helt förklaras av en minskning i antalet godkända strafförelägganden med 1 800 personer eller 5 procent samma år. Det minskade antalet strafförelägganden år 2003 omfattar nästan enbart brott mot lagen om straff för smuggling och minskningen kan således förklaras av att tullen åtgärdat ovan nämnda systemfel. När det gäller de flesta övriga brottstyper ökar antalet utfärdade strafförelägganden år 2003 jämfört med föregående år. Även antalet personer *dömda* till böter ökar något (3 procent eller 540 personer) under året. Om man bortser från de strafförelägganden som utfärdats för tullbrott har således antalet personer som erhållit böter år 2003 egentligen ökat jämfört med föregående år. Under den senaste tioårsperioden har såväl andelen som antalet personer som bötfällts minskat kraftigt.

Fängelse

År 2003 dömdes drygt 14 900 personer till *fängelse* som huvudpåföljd, vilket är en ökning med cirka 1 100 personer eller 8 procent jämfört med år 2002. En större del av den ökningen år 2003 utgörs av personer som dömts till kortare fängelsestraff på *högst två månader*. Antalet dömda till kortare fängelsestraff ökade med 795 personer eller 13 procent jämfört med året innan. Denna ökning kan till stor del hänföras till ett ökat antal fängelsedömda för grovt rattfylleri. År 2003 ökade antalet personer dömda till fängelse för grovt rattfylleri med 600 personer eller 26 procent. Uppgången ska ses i ljuset av att HD i ett antal domar bedömt att andra påföljder än fängelse (t.ex. villkorlig dom med samhällstjänst) generellt inte ska dömas ut för grovt rattfylleri. Även antalet fängelsedömda inom övriga straffidsgrupper ökade något. Bland annat ökade antalet personer dömda till längre fängelsestraff på *över två år* (inklusive livstid) med 41 personer eller 4 procent under året. Antalet långtidsdömda har ökat successivt sedan år 1999 och uppgick år 2003 till 992 personer. Det är den högsta noteringen sedan år 1975.

Det totala *antalet* fängelsedömda personer har minskat successivt sedan slutet av 1980-talet. Fluktuationerna kring denna nedåtgående trend har dock varit relativt stora. De senaste åren har antalet personer som dömts till fängelse ökat (se figur 4). Då även antalet lagförda totalt sett minskat relativt kraftigt under denna period har *andelen* personer som döms till fängelse följaktligen ökat under perioden. År 2003 utgjorde de fängelsedömda 13 procent av samtliga lagförda personerna (se figur 3).

Figur 4. Antal personer dömda till fängelse, åren 1975-2003.

Rättspsykiatrisk vård

År 2002 dömdes 379 personer till rättspsykiatrisk vård. Antalet dömda till rättspsykiatrisk vård är därmed oförändrat jämfört med år 2002, då 380 personer dömdes till denna påföljd. Antalet personer som överlämnas till rättspsykiatrisk vård har varierat kring en tämligen konstant nivå på i genomsnitt 360 personer sedan år 1975.

Skyddstillsyn

Under året dömdes cirka 6 400 personer till skyddstillsyn, en liten minskning på 4 procent jämfört med år 2002. Antalet personer som dömdes till påföljden *skyddstillsyn med samhällstjänst* minskade med 12 procent i jämförelse med år 2002, medan de som dömdes till *skyddstillsyn med kontraktsvård* ökade med 3 procent. Under en tioårsperiod har antalet dömda till skyddstillsyn med samhällstjänst fördubblats.

Villkorlig dom

År 2003 dömdes närmare 9 500 personer till villkorlig dom. Det är en minskning med 4 procent eller cirka 400 personer i jämförelse med år 2002. Omkring 35 procent hade dömts till villkorlig dom i kombination med samhällstjänst, vilket kan jämföras med 37 procent året innan. En större del av nedgången utgörs av personer dömda till påföljden i kombination med samhällstjänst, som minskade med 390 personer eller 11 procent under året. Påföljden villkorlig dom med samhällstjänst döms huvudsakligen (i 70 procent av fallen) ut till personer med grovt rattfylleri eller misshandel som huvudbrott. Nedgången kan delvis tillskrivas en förändring i praxis i fråga om utdömande av straff för grovt rattfylleri (se ovan om fängelse).

Sluten ungdomsvård och vård inom socialtjänsten

Den 1 januari 1999 infördes påföljden sluten ungdomsvård. Samtidigt infördes även möjligheterna att kombinera påföljden vård inom socialtjänsten med föreskrift om ungdomstjänst. År 2003 dömdes 113 ungdomar till *sluten ungdomsvård*. Detta är ett oförändrat antal jämfört med föregående år då 114 ungdomar dömdes till denna påföljd. Genomsnittstiden för de dömda till sluten ungdomsvård var tio månader, vilket kan jämföras med ett genomsnitt på nio månader år 2002. Drygt hälften av ungdomarna var dömda för rån eller grovt rån som huvudbrott. Antalet ungdomar dömda till vård inom socialtjänsten år 2003 minskade något (5 procent eller 120 personer) jämfört med år 2002. Av dem som överlämnades till vård inom socialtjänsten år 2003 dömdes 529 personer även till ungdomstjänst, vilket motsvarar en dryg femtedel (21 procent) av samtliga ungdomar dömda till vård inom socialtjänsten. Under de senaste åren (2000-2002) har mellan 430-460 ungdomar dömts till vård inom socialtjänsten förenat med ungdomstjänst.

Ordningsbot

Antalet godkända ordningsbotsförelägganden från polisen år 2003 ökade med 5 procent eller 11 100 bötesförelägganden jämfört med år 2002. Bland annat bötfälldes 6 400 fler personer än året innan för fortkörning. Trafikbrott är ett ingripandebrott, vilket innebär att antalet ordningsbotsförelägganden till stor del beror på i vilken omfattning polisen genomför trafikkontroller. Enligt uppgift från Rikspolisstyrelsen (RPS) bötfälldes år 2003 fler fortkörare än någonsin i Sverige.

Kön

Majoriteten, 84 procent, av samtliga lagförda personer år 2003 var män. *Antalet* lagförda kvinnor har legat på en relativt konstant nivå under den första delen av 1990-talet, i genomsnitt strax över 24 500 lagföringar per år. Under de senaste åren har antalet lagförda kvinnor sjunkit något, år 2003 uppgick antalet till knappt 18 700. Ser man till *andelen* kvinnor som lagförts har det dock skett en ökning. Sedan början av 1990-talet har *andelen* kvinnor lagförda för brott ökat från cirka 14 till cirka 16 procent av det totala antalet lagföringar.

Snatteri, bedrägeri, bedrägligt beteende, missbruk av urkund och urkunds förfälskning är brottstyper där en relativt sett stor *andel* av de lagförda är kvinnor. År 2003 utgjorde kvinnorna mellan 32 och 59 procent av alla lagförda för dessa brottstyper. Männerna står istället för en stor *andel* av lagföringarna när det gäller misshandelsbrott, tillgrepp av fortskaffningsmedel, rån och sexualbrott. År 2003 utgjorde männen mellan 91 och 98 procent av samtliga lagförda för dessa brottstyper.

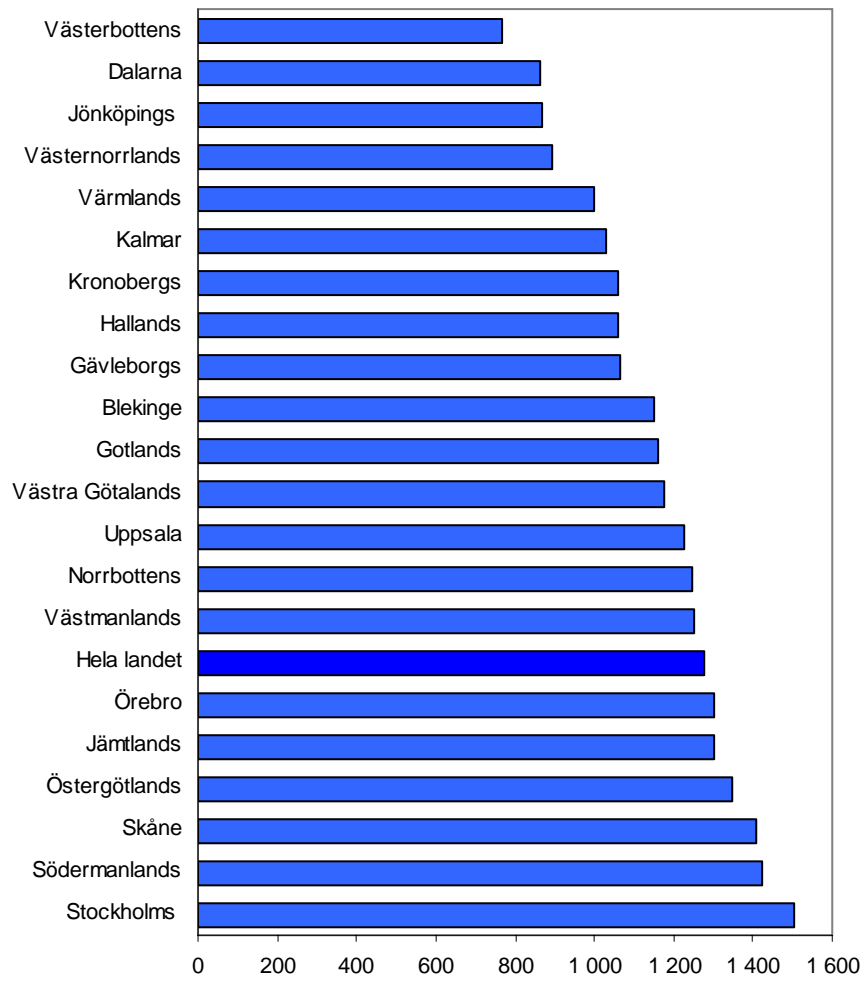
Ungdomar

Cirka 23 050 lagförda personer år 2003 var i åldersgruppen 15-20 år, det vill säga en femtedel av samtliga personer som lagförts för brott. Antalet lagförda ungdomar har minskat successivt under den senaste tioårsperioden. År 1994 var antalet lagförda inom denna grupp cirka 29 500 personer, vilket i jämförelse med antalet år 2003 motsvarar en minskning med 22 procent. *Andelen* lagförda ungdomar har dock legat på en relativt konstant nivå, mellan 19 och 22 procent av samtliga lagförda personer, under denna period.

De huvudbrott, för vilka en stor *andel* ungdomarna lagförs, är framför allt missbruk av urkund (87 procent), tillgrepp av fortskaffningsmedel (53 procent) och rån (58 procent). Brottstyper där i stället *antalet* lagförda ungdomar är högt är framför allt snatteri, stöld, olovlig körning, misshandel, ringa narkotikabrott och skadegörelse.

Regional fördelning

Av figur 5 framgår att Stockholms län hade det största antalet lagförda personer per 100 000 invånare i medelbefolkningen år 2003, följt av Skånes, Södermanlands, Östergötlands, Jämtlands och Örebro län. I dessa län lagfördes mellan 1 300 och drygt 1 500 personer per 100 000 av medelfolkmängden under året. Samtliga dessa län låg därmed över riksgenomsnittet på 1 275 lagförda personer per 100 000 i medelbefolkningen. Det lägsta antalet lagförda personer i relation till medelfolkmängden hade Västerbottens, Dalarnas, Jönköpings och Västernorrlands län, med i genomsnitt 850 lagföringar per 100 000 invånare.

Figur 5. Antal personer lagförda för brott per 100 000 av medelfolkmängden i länen, år 2003.